

N:o 54.

Ank. till Riksd. kansli den 27 april 1908, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion med förslag till lagstiftning om bevisning inför rätta.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 194, hafva herrar *Carl Lindhagen, Erik Martin, Jakob Pettersson, Frithiof Söderbergh, Johan Widén, Sixten Neiglick, G. Kronlund, Bror Petré, Th. af Callersholm, Jacob Larsson, B. Lindgren* och *K. v. Geijer* anført följande:

»Ett bland de bedröfligaste kapitlen i Riksdagens lagstiftningsarbete på senare tider är bevisningslagens oafbrutna olycksöde. Alla äro eniga om dess behöflighet särskildt för de många nyttiga föreskrifter den innehåller i sina detaljer. Knappt någon paragraf plägar föranleda ens diskussion. Lagförslaget framlägges upprepade gånger och antages hvarje gång i sin helhet för att sedan, märkligt att säga, omedelbart förkastas. Med lagen har nämligen sammankopplats en minimal utvidgning af häradsnämndens befogenhet. Andra Kammaren anser detta vara vida viktigare än själfva lagen, och Första Kammaren har ansett faran af ett sådant stadgande så stor, att den ej uppväges af gagnet af den så länge saknade lagstiftningen.

För vår del anse vi, att en dylik utvidgning af nämndens befogenhet ej har något med bevisningslagen att skaffa och är för densamma betydelselös. Det saknas därför fog enligt vår mening för att sammankoppla dessa frågor. Men å andra sidan synes det oss uppenbart, att den ifrågasatta utvidgningen af nämndens befogenhet bör ur praktisk synpunkt ej kunna ingifva några som helst farhågor. Betydelsefullt är däremot att få gällande kraft åt hufvudförslagets detaljbestämmelser. Afsaknaden däraf gör, att en mängd parter årligen gå miste om sin rätt eller få öfvervinna stora svårigheter för att skaffa sig rättvisa.

Man kan tröttna på det hopplösa företaget att föra fram denna sak vidare. Men vid sista riksdagen uppstod en förhoppning om att komma till en lösning, i det att Första Kammaren genom behjärtade ledamöters ingripande var nära därän att vinna äran att föra frågan i hamn. Omröstningen visade nämligen 64 röster för afslag mot 56, hvilka för den goda sakens skull ej hade någonting emot att gå Andra Kammaren till mötes.

En sådan ljusning måste man begagna sig af. Lagförslaget i sin helhet återfinnes senast i laguskottets utlåtande n:o 34 vid 1907 års riksdag. Vi hemställa alltså, att Riksdagen ville för sin del antaga ofvannämnda, rörande bevisning inför rätta och därmed sammanhängande ämnen uppgjorda författningsförslag.»

De af motionärerna åsyftade, i laguskottets oförmälda utlåtande vid nästlidet års riksdag framlagda författningsförslag utgjordes af förslag till

- 1:o) lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken;
- 2:o) lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken;
- 3:o) lag om ändring i 14 kap. jordabalken;
- 4:o) lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar;
- 5:o) lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen; samt
- 6:o) lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräkning åt utländsk domstol.

Dessa lagförslag äro af följande lydelse:

1:o) Lag

om ändring i vissa delar af rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 9 och 10 §§ i 14 kap. rättegångsbalken skola upphöra att gälla, samt att 17 och 31 kapitlen äfvensom nedannämnda delar af 16, 23, 25 och 30 kapitlen samma balk skola erhålla följande lydelse:

16 KAP.

3 §.

Har invändning, hvarom i 1 eller 2 § sägs, blifvit i rätt tid vid underrätt framställd, gifve rätten så snart ske kan särskildt beslut däröfver.

Varder invändningen ogillad, och meddelar ej rätten samma dag slutligt yttrande eller ock beslut, hvarigenom till värjemålsed eller fyllnadsed dömes, då äge, såframt ej enligt 13 kap. 5 § vid beslutet skall förblifva, part, som är med beslutet missnöjd, att däröfver föra särskild klagan, där han, innan rättegångsförhandlingarna för dagen afslutats, till rättens protokoll anmäler sitt missnöje. Försummas sådan anmälan eller fullföljes ej klagan, stånde beslutet fast, där ej, då fråga är om rättens behörighet, högre rätt, under hvars pröfning hufvudsaken dragits, finner underrätten hafva bort oberoende af invändning visa målet från sig.

4 §.

Har part anmält missnöje efter ty i 3 § sägs, fortfare rätten icke dess mindre vid handläggningen af målet och äge jämnväl däri meddela slutligt yttrande eller döma till värjemålsed eller fyllnadsed, där det kan ske samma dag beslutet i invändningsfrågan gafs. Sker det ej, skall, utan hinder däraf att missnöje anmäls, handläggningen ytterligare fortsättas, där ej, i tvistemål, andra parten yrkar, att målet skall hvila i afbidan på utgången af invändningsfrågan eller, i brottmål, rätten finner sådant lämpligt. Fortsättes handläggningen efter den dag beslutet öfver invändningen gafs, må ej slutligt yttrande meddelas eller till värjemålsed eller fyllnadsed dömas, förrän hofrätten utlätit sig i anledning af förd klagan i invändningsfrågan, eller ock visadt blifvit, att sådan klagan ej fullföljts.

9 §.

Nöjes ej part åt beslut, hvarigenom underrätt dömt till värjemålsed eller fyllnadsed, före han öfver beslutet särskild klagan.

17 KAP.

Om bevisning inför rätta.

1 §.

Då dom skall fällas, öfverväge rätten alla skäl och omständigheter, som till stöd för parternas uppgifter förekommit; och pröfve på grund däraf hvad i målet bör hållas för sant.

2 §.

Finner rätten, där fråga är om skadestånd, part vara därtill berättigad, men är ej angående skadans omfång fullständig utredning förebragt; äge rätten bestämma skadeståndet till det belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden prövas skäligt.

3 §.

Har i tvistemål part inför rätta erkänt viss omständighet, vare vidare bevisning därom ej mot honom erforderlig, utan så är, att målet är af beskaffenhet att ej kunna genom förlikning mellan parterna afslutas.

Gör parten sannolikt, att erkännandet varit föranledt af missuppfattning, eller att det tillkommit genom tvång eller förledande, skall erkännandet vara utan verkan. Återkallar parten eljest sitt erkännande, pröfve rätten med afseende å de skäl, som för återkallelsen åberopas, och öfriga omständigheter i målet, om och i hvad mån verkan af erkännandet genom återkallelsen förringas.

Finnes erkännandet uppenbart osant, skall det lämnas utan afseende, ehvad det återkallas eller icke.

4 §.

I brottmål äge rätten, med hänsyn till hvad i öfrigt förekommit i målet och till målets beskaffenhet, pröfva, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas parts erkännande.

5 §.

Vill någon sin talan med vittne fästa, äge begära stämning å vittnet hos den, som det enligt 11 kap. tillkommer att utfärda stämningar till rätten. Begär någon i samma mål stämning å flere vittnen eller å vederpart och vittne; de må genom en stämning inkallas. Allmän åklagare äge själf utfärda stämning å vittne, som han vill vid underrätt åberopa, eller som han enligt rättens beslut skall inkalla.

I stämning å vittne skall intagas uppgift å parterna och målet äfvensom tid och ort för inställelsen. Stämningen skall i hufvudskrift eller besannad afskrift tillställas vittnet så tidigt, att vittnet kan bekvämligen infinna sig vid rätten å tid, som i stämningen är utsatt. Hvad i 11 kap.

8 och 20 §§ är stadgadt angående stämning å part äge jämväl tillämpning i fråga om stämning å vittne.

Är någon, som till vittne åberopas, vid rätten tillstådes, vare, ändå att han ej är ständ, pliktig att aflägga vittnesmål, där rätten så förordnar.

6 §.

Kommer vittne, som blifvit lagligen kalladt, ej tillstådes och visas ej laga förfall, dömes att böta tio daler eller mera, högst ett hundra daler; och förelägge rätten vittnet vid vite att inställa sig å annan tid. Föreläggande, hvarom nu är sagdt, skall vittnet delgifvas. Kommer ej vittnet ändå, må vittnet till rätten hämtas. I brottmål, däri den tilltalade hålles häktad, må rätten genast låta hämta vittne, som utan styrkt laga förfall uteblifvit. Afstår den, som låtit kalla vittnet, från sin begäran om vittnets hörande, eller kommer eljest frågan därom att förfalla; må ej vittnet sedan för uteblifvande dömas till böter eller fällas att utgifva vite.

Hvad nu är stadgadt om påföljd för vittnes uteblifvande skall dock i de fall, då vittnet enligt lag är berättigadt att erhålla förskott å resekostnad, ej äga tillämpning, med mindre visas, att sådant förskott till vittnet erlagts eller erbjudits.

7 §.

Den är jäfvig att vittna, hvilken är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller är förlustig medborgerligt förtroende.

Är den, som till vittne åberopas, under tilltal för brott, som kan medföra förlust af medborgerligt förtroende; pröfve rätten efter omständigheterna, huruvida åtalet bör utgöra hinder för hans hörande.

8 §.

Äger den, som till vittne åberopas, del i saken, ändå att han ej förer talan i målet, eller kan han af dess utgång vänta synnerlig nytta eller skada; vare han i det mål jäfvig att vittna.

I mål, som angår kommun, bolag eller förening, vare medlem af eller delägare i den samfällighet ej i denna egenskap jäfvig att vittna, där han icke är enligt lag omedelbart och personligen ansvarig för samfällighetens förbindelser eller kan vänta synnerlig nytta eller skada af målets utgång.

Har i brottmål målsägande förklarad sig ej vilja föra talan, må han ändå ej höras såsom vittne. Ämbets- eller tjänsteman eller den, som är förordnad eller vald att förrätta offentligt tjänsteärende eller utöfva annan allmän befattning eller kallad att tillhandagå vid offentlig förrättning, vare dock ej i egenskap af målsägande jäfvig att om brott, som blifvit emot honom begånget under utöfningen af ämbetet, tjänsten eller uppdraget, afgifva vittnesmål, där han förklarad sig ej vilja föra talan och annat vittne ej är att tillgå. I fråga om brott, som blifvit föröfvadt mot två eller flere, pröfve rätten efter omständigheterna, huruvida den ene af dem må vittna om det, som händt den andre.

Den, som skäligen misstänkes för brott eller delaktighet däri, må ej höras såsom vittne angående brottet.

9 §.

Den, som med part eller med målsägande, hvilken ej förer talan i målet, eller med annan, som jämlikt 8 § är jäfvig däri, är eller varit förenad i äktenskap, eller är trolofvad, eller är i rätt ned- eller uppstigande skyldskap eller svågerlag, eller är i den skyldskap, att den ene är den andres broder eller syster eller broder- eller systerbarn eller är i svågerlag, ity att den ene är eller varit gift med den andres syskon, vare i det mål jäfvig att vittna; dock må, då fråga är om brott, som blifvit föröfvadt emot två eller flere, den, som till någon af målsägandena står i det förhållande nu är sagdt, efter rättens bepröfvande höras om det, som händt annan målsägande. Huruvida fosterföräldrar eller fosterbarn till part eller till målsägande, hvilken ej förer talan, eller till annan, som jämlikt 8 § är jäfvig, må vittna i målet, pröfve rätten efter omständigheterna i hvarje särskildt fall.

I tvistemål skall dock ej räknas för jäf, att vittne är i det förhållande här är nämndt till någon, som väl å tjänstens vägnar eller i egenskap af förmyndare eller såsom syssloman för kommun, bolag eller förening förer talan i målet men själf icke äger sådan del i saken, som enligt 8 § utgör laga jäf, eller kan af målets utgång vänta synnerlig nytta eller skada.

10 §.

Åsämjas parterna att låta den vittna, som enligt 8 eller 9 § är jäfvig, eller som för annat brott än mened är förlustig medborgerligt förtroende, må han såsom vittne höras, där rätten finner det lämpligt;

dock må ej någon, som enligt 8 eller 9 § är jäfvig, utan sitt medgifvande förpliktas att aflägga vittnesmål.

11 §.

Innan vittne höres, efterfråge rättens ordförande, om jäf mot vittnet finnes. Åberopas till vittne någon, som ej är känd, eller förekommer anledning att mot vittne finnes sådant jäf, som i 7 § omförmäles; förelägge rätten den part, som äskar vittnets hörande, att angående vittnet förebringa den upplysning rätten finner nödig. Ej må vittnet höras, innan sådan upplysning vunnits.

Gör part mot vittne annat jäf, men kan det icke strax styrka; pröfve rätten med afseende å de skäl, som för jäfvet anföras, huruvida vittnet må genast höras eller om med förhöret skall anstå till annan dag; och förelägge rätten, därest med förhöret skall anstå, den part, som gjort jäfvet, att å den dag, till hvilken förhöret uppskjutits, styrka jäfvet, vid äfventyr att vidare rådrom för sådant ändamål ej medgifves.

Finnes, sedan vittne blifvit hördt, att det var jäfvigt, pröfve rätten, då dom i målet fälles, hvad afseende må å vittnets utsaga fästas.

12 §.

Rättens ordförande tillfråge vittnet om dess ålder, yrke och hemvist; hvad därom upplyses skall i protokollet antecknas. Förekommer omständighet, hvilken rätten finner vara af särskild betydelse för bedömande af vittnets trovärdighet, varde sådant ock i protokollet anmärkt.

13 §.

Vittne må ej utan sitt medgifvande höras angående omständighet, hvars uppenbarande kan för åtal utsätta vittnet eller någon, till hvilken vittnet står i det förhållande 9 § omförmäler. Är genom allmän lag eller särskild författning någon ålagdt att ej uppenbara hvad han på grund af ämbete, tjänst eller annan befattning får sig bekant; må han ej om sådant höras såsom vittne, med mindre han blifvit i laga ordning löst från sin förpliktelse. Ej heller må den, som blifvit anmodad att föra parts talan i rättegång eller däri honom biträda, utan partens medgifvande höras såsom vittne om hvad han i och för sådant uppdrag fått sig meddeladt. Har

eljest part i förtroende meddelat annan något angående saken, därom må ej utan partens medgifvande denne såsom vittne höras.

14 §.

Förrän vittne afgifver sin berättelse, skall vittnet, med hand å bok, aflägga denna ed: »Jag N. N. lofvar och svär vid Gud och Hans heliga evangelium, att jag skall vittna och gifva till känna allt, hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar; så sant mig Gud hjälpe till lif och själ.»

Sedan vittne aflagt ed, erinre rättens ordförande vittnet om edens vikt och betydelse. Förekommer anledning, att vittne icke rätt förstår edens vikt, äge rätten hänvisa vittnet till dess själasörjare att af honom erhålla nödig undervisning.

Eftergifva parterna å ömse sidor vittneseden, skall vittne utan ed höras, där icke rätten på grund af särskilda omständigheter finner ed böra afläggas. Höres vittne utan ed, varde vittnet erinradt, att dess förpliktelse och ansvar icke genom edens eftergifvande förringas.

15 §.

Vittne skall muntligen och i ett sammanhang afgifva sin berättelse. Rättens ordförande har att till vittnet framställa de frågor, som erfordras för vinnande af säker och fullständig upplysning om hvad vittnet har sig bekant i målet. Part vare berättigad att genom rättens ordförande till vittnet framställa frågor angående sådant, som hörer till saken.

Skriftlig berättelse, som af vittne åberopas, må ej uppläsas, innan vittnet muntligen afgifvit sin utsaga, där ej rättens ordförande med afseende å särskilda omständigheter finner det böra medgifvas.

Vittnes berättelse skall strax upptecknas och för vittnet uppläsas. Rättens ordförande inhämta därefter vittnets förklaring, om dess utsaga är rätteligen affattad; och varde förklaringen i protokollet anmärkt. Påminner sig vittnet sedan något mera, förrän i målet är dömdt, gifve det strax rätten till känna.

16 §.

Förekommer anledning, att vittne i parts närvaro af rädsla eller annan orsak ej fritt utsäger sanningen, eller hindrar part vittne i dess berättelse genom att falla vittnet i talet eller annorledes; äge rätten förordna, att parten ej må vara tillstädes, medan vittnet höres.

Sedan parten åter förekallats, skall vittnets berättelse uppläsa för parten; och äge han därefter att genom rättens ordförande till vittnet framställa de frågor, hvartill anledning må finnas.

17 §.

Äro vittnen flera, skola de hvar för sig höras. Ej bör under förhör med vittne vara tillstädes annat vittne, som senare skall höras.

Finns vittnens utsagor mörka eller stridiga, må rätten ställa vittnena till förhör emot hvarandra.

Pröfvas nödigt, att någon, som vittnat i målet, ånyo höres, äge rätten förordna om vittnets inkallande.

18 §.

Skall någon, som vittnat i målet, ånyo höras, må han vittna å förut aflagd ed; och varde han om den ed af rättens ordförande erinrad.

19 §.

Vägrar vittne att aflägga vittnesmål eller att besvara framställd fråga, pröfve rätten de skäl, vittnet åberopar, och gifve sitt utslag däröfver. Förklaras vittnets vägran ej vara lagligen grundad, men tredskas vittnet ändå, förelägge rätten vittnet vid vite och, där vittnet ej däraf låter sig rätta, vid äfventyr af häkte att fullgöra sin skyldighet. Ej må af anledning, som nu är sagd, i samma mål viten någon ådömas till högre sammanlagdt belopp än ett tusen daler eller någon hållas i häkte under längre tid än sammanlagdt sex månader. Vittne, som blifvit i häkte insatt, skall åter för rätten inställas i stad inom åtta dagar och å landet inom fyra veckor; erfordras fördenskull urtima ting, gälle därom hvad om urtima ting för rannsaking med häktad finnes stadgadt.

Återkallar den, som åberopat vittnet, sin begäran om vittnets hörande, eller kommer eljest frågan därom att förfalla; må ej sedan beslut, hvarigenom vite blifvit vittnet förelagdt, vinna tillämpning; är vittne i häkte insatt, förordne rätten, att vittnet genast skall ur häktet lösgifvas.

20 §.

Den, som påkallat vittne, ersätte vittnet dess resekostnad, uppehälle och tidspillan. Sämjas de ej om beloppet, lägge rätten, dit vittnet varit

kalladt, dem emellan efter ty skäligen pröfvas. Vittne, som enligt rättens beslut blifvit hämtadt, skall själf vidkännas hämningskostnaden. Kallas någon att aflägga vittnesmål vid annan domstol än den underrätt, inom hvars domvärjo vittnet har sitt hemvist, och är detta beläget på längre afstånd än fem nymil från det ställe, där förhöret skall hållas; vare den part, som påkallat vittnet, skyldig att i förskott till vittnet utgifva skjutspenningar för en häst fram och åter, eller, där järnvägs- eller ångbåtslägenhet kan för resan eller någon del därpå begagnas, afgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt. Har rätten, enligt hvad i 17 § sägs, förordnat om vittnes inkallande, äge rätten jämväl att, efter ty skäligen pröfvas, bestämman, af hvem ersättningen till vittnet så ock förskott å resekostnad, där sådant bör utgå, skall gäldas.

Beslut om ersättning, hvarom nu är sagdt, gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft ägande dom.

Om ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar förer talan, är särskildt stadgadt.

21 §.

Vistas vittne, som vid underrätt åberopas, utom rättens domvärjo, och hindras vittnet af sjukdom eller annan giltig orsak att inställa sig vid rätten, eller finnes inställelsen medföra oskäligen kostnad; äge rätten uppdraga åt annan underrätt att hålla vittnesförhöret.

Förordnar hofrätt eller Konungen om vittnes hörande, bestämman tillika, efter ty lämpligast finnes, hvar vittnet skall höras.

Innan uppdrag, som nu sagts, meddelas, skall part, som ej åberopat vittnet, om så ske kan, lämnas tillfälle att yttra sig om jäf och framställd jäfsanmärkning pröfvas.

22 §.

Kan vittne till följd af sjukdom eller ålderdomssvagheter ej inställa sig vid domstol, varde vittnet afhördt i sin bostad. När förhöret hålles af häradsrätt, vare ej erforderligt, att af nämnden flere än två sitta i rätten.

23 §.

Nu kommer part å tid, då målet icke är fört vid rätten, och söker att få vittne hördt; visar parten, att i följd af vittnets sjukdom eller af annan orsak det icke utan våda kan anstå med vittnets hörande; äge rätten,

ändå att vederparten ej blifvit hörd öfver ansökningen, förordna om vittnesförhöret. Handlägges målet vid häradsrätt, och kan ej dess beslut afvaktas, äge rättens ordförande meddela förordnande, som nu är sagdt.

24 §.

Har rätten jämlikt 21 eller 22 § förordnat om vittnes hörande vid annan domstol eller i vittnets bostad, och är ej i beslutet utsatt dag för förhöret, eller har i fall, som 23 § omförmäler, rätten eller dess ordförande tillåtit vittnes hörande; åligge den part, som åberopat vittnet, att om dagen för förhöret underrätta vederparten så tidigt, att denne kan vid förhöret sig inställa. Sker det ej, och visas icke giltig ursäkt, varde förhöret inställdt, där ej vederparten är tillstädes.

Finnes i brottmål, däri den tilltalade hålles häktad, nödigt, att vittne höres vid annan domstol än den, där målet är anhängigt, eller skall i sådant mål rätten hålla vittnesförhör i fall, som 22 eller 23 § afser; åligge den rätt, som skall hålla förhöret, att föranstalta ej mindre att den tilltalade, där det utan synnerlig olägenhet kan ske, varder vid förhöret inställd, än ock att nödig underrättelse meddelas åklagaren i målet.

25 §.

Vägrar vittne, då det skall höras vid annan rätt än den, där vittnet åberopats, på grund af jäf, som ej förut pröfvats, eller af annan orsak än jäf att aflägga vittnesmål, eller vägrar vittnet att besvara framställd fråga, och finner rätten grundad anledning förekomma, att vittnet äger skäl för sin vägran; varde förhöret inställdt och parten hänvisad att vid den rätt, där vittnet åberopats, påkalla pröfning af skälen för vittnets vägran.

26 §.

Vistas vittne utom riket, och begär part, att vittnet höres inför svensk beskickning eller inför svensk konsul, som enligt lag eller Konungens bemyndigande äger anställa sådant förhör, må rätten det tillåta, där giltiga skäl visas.

Angående vittnesförhör vid utländsk domstol lände till efterrättelse hvad därom är särskildt stadgadt.

27 §.

Åberopas till vittne någon, som i rätten sitter, pröfve då på sin domareed, om han vet något, som kan tjäna till upplysning i målet. Finner han det, varde såsom vittne hörd och hålle sig sedan från målet.

28 §.

Söker någon att till framtida säkerhet få vittne hördt angående omständighet, hvarom han ej har rättegång med annan; pröfven rätten, huruvida det må ske. Finnes sökandens rätt bero däraf, att vittnet höres, och afses ej att genom förhöret vinna upplysning angående brott eller skamlig gärning, varde vittnet hördt, där ej jäf kan utletas. Finner rätten särskild omständighet föranleda, att tillfälle bör lämnas annan, hvars rätt kan vara beroende af vittnesförhöret, att därvid närvara, låte rätten genom sökandens försorg kalla honom till förhöret; och njute han för inställelsen skälig ersättning.

Ej vare någon pliktig att för vittnesmåls afläggande i fall, som här är sagdt, inställa sig vid annan domstol än den underrätt, inom hvars domvärjo han har sitt hemvist.

29 §.

Två vittnen vare om det, hvare de sammanstämma, fullt bevis, där ej omständigheter förekomma, som förringa tillförlitligheten af deras berättelse.

30 §.

I mål angående brott, hvarå dödsstraff eller straffarbete enligt lag kan följa, må den, som är jäfvig att vittna, höras utan ed, där anledning är, att hans hörande kan lända till upplysning i målet, och rätten finner det lämpligt; dock ej föräldrar mot barn eller barn mot föräldrar eller äkta makar eller syskon mot hvarandra, där ej dödsstraff eller straffarbete på lifstid å brottet följa kan och eljest all upplysning i målet saknas.

Hörsammar ej den, som blifvit kallad att sålunda upplysningsvis höras, rättens bud, vare lag, som om vittne är stadgad. Är den, som skall höras, icke af den ålder eller sinnesbeskaffenhet, att enligt lag ansvar kan honom ådömas, äge rätten, där han tredskas, förordna, att han skall till rätten hämtas.

I fråga om ersättning för inställelsen äge den, hvilken upplysningsvis höres, enahanda rätt som vittne.

31 §.

Finnes för pröfning af fråga, som icke utan särskild insikt i viss vetenskap, konst eller handtering kan bedömas, nödigt att inhämta yttrande af sakkunnig, höre rätten öfver frågan myndighet, ämbets- eller tjänsteman eller annan, som är satt att tillhandagå med yttrande i det ämne, frågan rör, eller nämne en eller flere för redbarhet och för skicklighet i ämnet kända personer att afgifva yttrande.

Vid val af sakkunnig har rätten att tillse, att uppdraget ej lämnas någon, som till saken eller till någondera parten är i sådant förhållande, att därigenom hans tillförlitlighet kan anses förringad.

Ej må någon, som icke å ämbetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande såsom sakkunnig, mot sin vilja därtill förpliktas. Den, som åtagit sig sådant uppdrag, må sedan ej utan giltig ursäkt undandraga sig att det fullgöra; tredskas han, äge rätten hålla honom därtill medelst vite.

32 §.

Nämnas till sakkunnig någon, som icke å ämbetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande i frågan, förordne rätten tillika, huruvida den sakkunnige har att afgifva skriftligt utlåtande eller skall muntligen vid rätten meddela upplysning.

Sakkunnig, som här afses, skall, där rätten så förordnar, aflägga ed, att han skall efter bästa förstånd och samvete fullgöra det uppdrag, som honom i målet lämnats. Eden skall inledas och avslutas så, som angående ed af vittne stadgas. Är af den sakkunnige skriftligt utlåtande afgifvet, varde eden därefter lämpad; och må i ty fall eden afläggas vid den underrätt, som för den sakkunnige är lägligast.

33 §.

Sakkunnig njute för sitt biträde skälig godtgörelse, efter ty rätten bestämmer. Om ersättning till sakkunnig, som å ämbetes vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande, gälle hvad särskildt stadgas.

Ersättningen skall utgifvas af käranden eller, där målet är i högre rätt fullföljdt, af klaganden, men stanna å den, som vid målets slut rätten finner därtill skyldig. I brottinål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar förer talan, skall ersättningen förskottsvis utgå af allmänna medel.

Beslut om ersättning till sakkunnig gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft ägande dom.

34 §.

Hvad i 31, 32 och 33 §§ är stadgadt skall ock äga tillämpning i fall, då rätten finner nödigt att vid besiktning eller undersökning af visst föremål anlita biträde af sakkunnig.

35 §.

Är i allmän lag eller särskild författning föreskrift meddelad angående sakkunnigs hörande i visst fall, lände den till efterrättelse.

36 §.

Vill part hafva sakkunnig, som ej är nämnd af rätten, hörd i målet, gälle därom hvad om vittne är stadgadt.

37 §.

Företer part skriftlig handling att därmed styrka sin talan, pröfve rätten efter omständigheterna handlingens beskaffenhet och riktighet, så ock hvad vitsord den i målet äger.

Är för visst fall stadgande i lag meddeladt angående det vitsord, handling tillkommer, lände det stadgande till efterrättelse.

38 §.

Finnes handling, som part åberopar, i annans värjo, och är parten såsom ägare af handlingen eller delägare däri eller på grund af aftal eller särskildt stadgande berättigad till handlingens utbekommande eller skärskådande, vare, där handlingen kan antagas innehålla upplysning rörande målet, den, som handlingen innehar, ehvad han är part eller icke, pliktig att på rättens anmaning den i målet förete. Lag samma vare beträffande handelsbok, så ock där annan handling, som af part åberopas, är upprättad

att lända till efterrättelse i något rättsförhållande, som parten rör, eller den innefattar meddelande, som i fråga om något parternas rättsförhållande af endera parten aflåtits till den andre eller till någon, som rättsförhållandet förmedlat, eller af sådan person till någondera parten.

39 §.

Nu åberopar part i annat fall, än i 38 § sägs, handling, som finnes i vederpartens eller annans värjo; är anledning, att af handlingen kan i målet vinnas upplysning, som eljest ej är att tillgå, äge rätten ock förelägga den, som innehar handlingen, att den vid rätten förete, dock ej där fråga är om bref eller annat enskildt meddelande, eller då skäl finnes att antaga, det handlingens företeende kan, oberoende af målets utgång, lända innehafvaren eller någon, som till honom står i det förhållande 9 § omförmäler, till skada eller synnerlig olägenhet.

40 §.

Undandraget sig part att efter rättens anmaning förete handling, pröfve rätten, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas hans förfarande. Är sådant fall för handen, som i 38 § sägs, äge rätten ock lägga vite före; dock må ej i brottmål vite föreläggas den tilltalade.

Skall någon, som ej är part, förete handling, varde vite honom förelagdt.

41 §.

Hvad om skyldighet att förete handling är i 38 och 39 §§ stadgadt skall ej äga tillämpning å den, som å ämbetes vägnar innehar handling, hvilken till bevis i målet åberopas.

42 §.

Den, som jämlikt 38 eller 39 § skall förete handling, ingifve den i hufvudskrift, där ej rätten finner styrkt afskrift vara för ändamålet till fyllest. Innehåller handlingen jämväl sådant, som icke rör saken, och som innehafvaren ej vill hafva kunnigt, äge han till rätten ingifva utdrag af handlingen jämte intyg, som af rätten godkännes, att intet, som angår saken, uteslutits.

43 §.

Skall annan än part förete handling, njute för besvär och kostnad, som af sådan anledning honom tillskyndas, ersättning, efter ty rätten pröfvar skäligt, af den part, hvilken begärt handlingens företeende. Beslut om ersättning, hvarom nu är sagdt, gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft ägande dom.

44 §.

Hvad här förut är stadgadt angående skyldighet för den, som innehar skriftlig handling, att den vid rätten förete, skall i tillämpliga delar gälla i fråga om annat föremål, som rätten aktar nödigt att för målets utredning eller pröfning taga under skärskådande.

45 §.

Finnes i mål, som är anhängigt vid underrätt, för sakens utredning eller pröfning nödigt, att rätten besiktigar föremål, som ej lämpligen kan till rätten flyttas, tråde rätten samman å stället, där föremålet finnes, att hålla syn. Skall syn hållas af häradsrätt, äge rättens ordförande, där biträde af sakkunnig vid synen finnes nödigt, enahanda befogenhet, som jämlikt 34 § tillkommer rätten.

Pröfvas syn nödig i mål, som är anhängigt i hofrätt, förordne rätten en af sina ledamöter att hålla synen och kalle två underdomare i orten att därvid biträda; meddele därjämte erforderliga föreskrifter om vittens hörande och tillkallande af sakkunnigt biträde vid synen. Hofrätten äge ock, där det finnes lämpligare, uppdraga åt underrätten i orten att synen förrätta. Det protokoll, som vid synen föres, varde till hofrätten ingifvet, och döme hofrätten sedan i målet.

Finner Konungen mål, som dragits under dess pröfning, ej kunna afgöras utan syn, förordnar Konungen, huru synen skall hållas.

Kostnad för syn skall gäldas såsom i 33 § föreskrifves beträffande kostnad för sakkunnigs biträde.

46 §.

Är i allmän lag eller särskild författning för visst fall föreskrift meddelad angående syn, lände den till efterrättelse.

47 §.

Har i tvistemål part till bestyrkande af sin uppgift angående viss omständighet, hvaraf målets utgång beror, förebragt sådan bevisning, att uppgiften, ehuru ej styrkt, dock finnes sannolik, och kan ej annorledes vinnas tillförlitlig upplysning angående den omständighet, äge rätten, till sanningens utrönande, förelägga vederparten att, om han det förmår, med ed sig värja och förneka uppgiftens sanning. I brottmål må ock i fall, som nyss är sagdt, värjemålsed åläggas den tilltalade; dock må det ej ske, när å brottet enligt lag kan följa straffarbete öfver ett år eller förlust af medborgerligt förtroende.

Värjemålsed må ej ådömas den, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller för mened är förlustig medborgerligt förtroende, ej heller den, hvilken ed eljest icke kan utan synnerlig våda anförtros. Kan part till följd af sjukdom eller ålderdomssvaghet eller af annan orsak icke antagas äga säker hågkomst af det, hvarom upplysning sökes, må ej till värjemålsed dömas.

48 §.

Nu kan ej värjemålsed åläggas part, förty att han icke på grund af egen iakttagelse äger kunskap om det, hvarom upplysning sökes, eller att sådant hinder möter, som i senare stycket af 47 § sägs: pröfvas tillförlitlig upplysning kunna vinnas därigenom, att andra parten med ed bekräftar sin uppgift angående förhållandet; äge rätten tillåta honom att, om han det förmår, aflägga fyllnadsed; dock må det ej ske i brottmål, däri talan om ansvar föres.

49 §.

Då till ed dömes, sätte rätten i domen ut hvad under eden skall förnekas eller bekräftas, med iakttagande, där sakens beskaffenhet därtill föranleder, att åt parten lämnas öppet att inskränka förnekandet eller bekräftandet till en del af det eden angår.

50 §.

Ed skall af part afläggas vid den underrätt, där målet blifvit anhängiggjort. Vistas parten utom den rätts domvärjo, och hindras han

af sjukdom eller annan giltig orsak att inställa sig vid rätten, eller finnes inställelsen medföra oskäligen kostnad, äge rätten tillåta, att eden afläggas vid annan underrätt; dock att part, som vill erhålla sådan tillåtelse på grund af förhållande, hvilket ej kan såsom laga förfall räknas, skall göra framställning därom sist å den dag, då till eden dömes. Är i mål, som blifvit anhängiggjort i hofrätt eller hos Konungen, till ed dömdt, förordne hofrätten eller Konungen, hvar eden skall afläggas. Kan parten till följd af sjukdom eller ålderdomssvaghet ej inställa sig vid domstol, gälle hvad angående vittne är för dylikt fall i 22 § stadgadt.

51 §.

Är till ed dömdt genom beslut, hvaremot part äger fullfölja talan i högre rätt, må beslutet ej tillämpas, innan det vunnit laga kraft. Är viss dag för edgången i beslutet utsatt och varder ej å den dag genom parternas sammanstämmande uppgifter eller annorledes utrönt, att beslutet vunnit laga kraft, äge rätten antingen uppskjuta målets vidare handläggning till annan dag eller ock förklara det hvilande. Har målet förklarats hvilande, och visar part sedan, att edgångsbeslutet vunnit laga kraft, sätte rätten ut ny dag för edgången, därest den part, hvilken eden ålagts, ej genom förfallolöst uteblifvande å den för edgången först utsatta dag därät brustit.

52 §.

Ed skall inledas med orden: »Jag N. N. svär och betygar vid Gud och Hans heliga evangelium» och avslutas med denna försäkran: »så sant mig Gud hjälpe till lif och själ.»

Innan ed afläggas, erinre rättens ordförande parten om edens vikt och betydelse.

Förekommer anledning, att parten ej rätt förstår edens vikt, äge rätten hänvisa parten till hans själasörjare att erhålla nödig undervisning.

53 §.

Uteblifver part, som skall aflägga ed, å den dag, då han har att fullgöra edgången, och framter han ej laga förfall; äge sedan ej gå eden, där han ej visar, att han haft laga förfall men icke kunnat rätten det kungöra.

54 §.

Är till ed dömdt genom beslut, som äger laga kraft, men har, förrän tid för edgångens fullgörande var inne, parten affidit eller eljest blifvit satt ur stånd att aflägga eden, vare edgångsbeslutet utan verkan, och den domstol, där målet blifvit anhängiggjort, tage målet ånyo under pröfning.

Lag samma vare, där parten är för mened förlustig medborgerligt förtroende och sådant yppas, innan tid för edgångens fullgörande är inne.

Är part å den tid, då edgången skall fullgöras, under tilltal för mened, må med edgångsbeslutets tillämpning anstå, till dess öfver åtalet blifvit dömdt och utslaget vunnit laga kraft.

55 §.

Sedan det visat sig, huruvida den, som dömts till ed, går eden eller däråt brister, skall slutligt yttrande i målet meddelas af den domstol, där målet blifvit anhängiggjort.

Är eden aflagd, skall partens sålunda bekräftade uppgift eller bestridande i målet gälla. Har part brustit åt eden, gälle i fråga om den omständighet, hvarå eden har afseende, vederpartens uppgift eller bestridande.

56 §.

Nu varder talan emot beslut, hvarigenom till ed blifvit dömdt, fullföljd i högre rätt; finner rätten edgång ej böra äga rum, och är i målet ej fråga om annat hufvudsakligt påstående än det, hvarå eden har afseende, döme då i hufvudsaken, där så lämpligen ske kan.

57 §.

Då tillgrepp skett, må rätten tillåta målsäganden att edligen bekräfta hvad han mistat och värdet därå, om det ej annorledes utletas kan; och pröfve rätten sedan tillförlitligheten af hvad målsäganden sålunda bekräftat. Lag samma vare om den, som skada genom brand lidit, när den ej annars mätas kan.

58 §.

Äro i tvistemål, som kan afslutas genom förlikning, parterna ense att, där ena parten edligen bekräftar sin uppgift eller sitt nekande, hvad

sålunda bekräftas skall gälla utan vidare bevis, och finner rätten den omständighet, eden skulle angå, vara af beskaffenhet, att målets utgång däraf beror, låte rätten den part, hvilken ed sålunda bjuden är, aflägga eden; dock må det ej tillåtas, om den, som skulle gå eden, är för mened förlustig medborgerligt förtroende eller rätten eljest finner ed icke utan synnerlig våda kunna honom anförtrös.

59 §.

Förstår ej den, som enligt detta kap. skall aflägga ed, svenska språket, må eden afläggas å språk, som han förstår.

Den, som är stum, skall, där han är skrifkunnig, aflägga ed på det sätt, att han inför rätten egenhändigt skrifver och undertecknar eden.

Huru förfaras skall, då den, som skall aflägga ed, är jude eller främmande trosbekännare af sådan lära, som ej tillstädjer edgång, därom är särskildt stadgadt. Skall ed afläggas af någon, som bekänner annan icke kristen lära än den mosaiska, förordnar Konungen, huru förfaras bör.

23 KAP.

2 §.

När dom å häradssting fällas skall, underrätte häradshöfding nämnden om saken och de skäl däri äro, så ock hvad lag i ty fall säger. Äro af nämnd minst tre fjärdedelar från häradshöfding skiljaktiga och om en mening ense; gälle den mening, och svare de, som därom sig förenat, för dom sin. Eljest stånde vid det, som häradshöfding rättvist pröfvar.

25 KAP.

5 §.

Vill part klaga öfver beslut, hvarigenom underrätt dömt till värjemålsed eller fyllnadsed, skall i fråga om sättet för talans fullföljd lända till efterrättelse, hvad i sådant hänseende gäller om rättens slutliga utslag i målet. Har underrätt eljest under rättegång meddelat beslut, som enligt

lag må särskildt öfverklagas, skall talan mot beslutet föras genom besvär. Lag samma vare, där i fråga, som rörer fullmäktig eller vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, underrätt i slutligt utslag meddelat beslut af beskaffenhet att, där det under rättegången gifvits, särskild klagan varit tillåten. Innefattar eljest underrätts slutliga utslag beslut, som, där det under rättegången gifvits, kunnat särskildt öfverklagas, skall talan mot det beslut föras i sammanhang med fullföljd af talan i hufvudsaken; vill ej den, som är med beslutet missnöjd, fullfölja talan i hufvudsaken, vare lag, som hade beslutet blifvit under rättegången meddeladt.

7 §.

Är part missnöjd med något under rättegången af underrett meddeladt beslut, däröfver särskild klagan ej är tillåten, äge han allenast i sammanhang med fullföljd af talan i hufvudsaken draga beslutet under hofrättens pröfning; dock må, där klagan föres öfver beslut, hvarigenom blifvit dömdt till värjemålsed eller fylnadsed, i sammanhang därmed talan fullföljas emot beslut öfver invändning, som är af beskaffenhet att på frågan om edgången inverka, så ock, där särskilda besvär anföras öfver beslut, hvarigenom förelagdt äfventyr tillämpats, giltigheten af föreläggandet komma under bedömande.

Ändå att part ej fullföljt talan mot underrätts utslag, äge han att till bemötande af vederparts ändringssökande påkalla pröfning af beslut i fråga, som rättegången rörer och ej må genom särskild klagan fullföljas.

8 §.

Då mål af underrätt slutligen afgöres eller rätten dömer till värjemålsed eller fylnadsed, gifve rätten i utslaget till känna, huruvida talan däremot skall fullföljas efter vad eller genom besvär, så ock i hvilken hofrätt ändring bör sökas samt, där talan skall fullföljas genom besvär, inom hvilken tid besvären böra till hofrätten ingifvas. Hvad underrätten sålunda föreskrifver skall i fråga om sättet för fullföljd af talan lända till efter rättelse.

Vill någon klaga öfver annat af underrätt meddeladt beslut än nyss är nämndt, och begär han hos rätten underrättelse om hvad i sådant afseende iakttagas bör, varde ock därom underrättelse efter ty nu är sagdt lämnad. Sökes hos härads höfding sådan underrättelse, då rätten ej sitter, varde den af honom meddelad.

30 KAP.

1 §.

Talan mot hofrätts slutliga utslag i vädjadt mål eller till hofrätten instämndt tvistemål skall, där ej här nedan annorlunda stadgas, hos Konungen fullföljas genom revisionsansökning.

Öfver hofrätts slutliga utslag i mål, som genom besvär inkommit till hofrätten eller blifvit dess pröfning underställt, skall klagan hos Konungen föras genom besvär. Lag samma vare beträffande klagan öfver hofrätts slutliga utslag i brottmål, som omedelbart i hofrätten anhängiggjorts, så ock i sådant tvistemål eller ärende, hvarmed, utan föregående stänning, hofrätten såsom första domstol tagit befattning.

Beslut, hvarigenom hofrätten utan att skilja målet från sig dömt till värjemålsed eller fyllnadsed, vare i fråga om fullföljd af talan såsom slutligt utslag ansedt.

4 §.

Öfver utslag, hvarigenom hofrätt visat mål åter till underrätt, må ej klagas; innefattar utslaget pröfning af fråga, som på målets utgång inverkar, vare dock part berättigad att däremot fullfölja talan i sammanhang med hufvudsaken, där denna kommer under Konungens pröfning.

Hvad nu är sagdt äge dock ej tillämpning, där hofrätt dömt till värjemålsed eller fyllnadsed och på den grund visat målet åter.

31 KAP.

Om resning i rättegångs- och utsökningsmål.

1 §.

Har någon försuttit laga tid i mål eller ärende, som anhängiggjorts hos domstol eller öfverexekutor, äge, där han tilltror sig visa synnerliga skäl, att den försuttna tiden bör honom återgifvas, hos Konungen söka resning. Lag samma vare, där någon försuttit tid, som är stadgad för

anhängiggörande hos domstol eller öfverexekutor af talan emot offentlig förrättning eller för stämning om återvinning, som i utsökningslagen afses, eller för klander af skiljedom.

2 §.

Menar part, att på grund af nytt skäl domstols eller öfverexekutors utslag, som äger laga kraft, bör häfvas, då äge han ock söka resning i målet. Ej må dock i fråga om ansvar för brott resning, som här afses, af annan än den tilltalade sökas, där brottet är sådant, att efter viss tid straff förfaller i händelse åtal ej ägt rum, eller där fråga är om förräderi eller annat för rikets säkerhet menligt brott eller majestätsbrott eller brott mot riksstyrelse eller Riksdagen.

3 §.

Då resning är sökt efter ty i 1 eller 2 § sägs, pröfvar Konungen efter omständigheterna, huruvida ansökningen bör beviljas.

Varder resning beviljad i fall, som i 1 § afses, bestämmer Konungen, huru och inom hvad tid den, som resningen vunnit, må sin rätt bevaka.

Beviljas resning, hvarom i 2 § sägs, varder målet, där det ej af Konungen omedelbart afgöres, förvisadt till annan myndighet, som målet förut handlagt; och äge den myndighet makt att det förra utslaget ändra, när skäl därtill äro.

4 §.

Finnes domstols eller öfverexekutors utslag, som äger laga kraft, innefatta uppenbar misskrifning, missräkning eller annan därmed jämförlig felaktighet, däraf part lider märkligt förfång, vare honom jämväl tillåtet att söka resning. Bifalles ansökningen, meddelar Konungen erforderlig rättelse i utslaget eller förvisar målet till annan myndighet, efter ty i 3 § är sagdt.

5 §.

Hafva genom beslut, som vunnit laga kraft, två eller flera myndigheter förklarar sig obehöriga att upptaga rättegångs- eller utsökningsmål, och finner Konungen på anmälan af part, att någon af dem är behörig, förordnar Konungen, att målet må hos den myndighet upptagas.

6 §.

Ansökan eller anmälan, hvarom i detta kap. sägs, skall ingifvas till nedre justitierevisionen och vara åtföljd af de bevis, hvarå den grundas. Finnes någon böra i ärendet höras, eller erfordras för frågans utredning särskild undersökning, förordnar Konungen därom.

7 §.

Ej må ansökan om resning eller beslut, hvarigenom resning beviljats efter ty i 3 § sägs, hindra verkställighet af utslag, där ej Konungen annorledes förordnar.

8 §.

I brottmål äge ej allmän åklagare i annat hänseende än såvidt angår ansvars- eller ersättningsskyldighet för honom själf söka resning, där han ej tillika är målsägande. Finner justitiekanslern sådana omständigheter vara för handen, att resning bör sökas, äge han därom förordna.

Hvad nu är stadgadt gälle ej i fråga om Riksdagens justitieombudsman.

Genom denna lag upphävas, med däri gjorda undantag, de särskilda stadganden, som utgöra förklaring eller ändring af föreskrifterna i 17 kap. rättegångsbalken i 1734 års lag eller tillägg till dessa föreskrifter, dock att hvad sålunda är stadgadt ej har afseende å förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

Tillika upphäves förklaringen den 14 oktober 1892 af allmänna lagens stadganden om stämning, äfvensom hvad 4 och 5 mom. i 16 § af förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och hvad i afseende därå iakttagas skall stadga angående skyldighet för part att i visst fall göra sig urtjufva.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelse i stället tillämpas.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1908; dock skall i mål och ärenden, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

2:o) Lag

om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 1 § ärfdabalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Det barn, som dödt födes, må ej ärfva. Säg barnets fädernes fränder, att det var dödt födt, men visar modern, eller hennes arfvingar, att det var kvickt födt, ärfve då barn fader sin, moder barn sitt, och hennes arfvingar henne. Fallor annat arf, medan barnet ännu i moderlifvet är, och födes det med lif fram, vare lag samma. Dör modern i födseln, och barnet lefver efter henne, ärfve då det sin moder, och barnets arfvingar barnet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1908; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

3:o) Lag

om ändring i 14 kap. jordabalken.

Härigenom förordnas, att 4 § i 14 kap. jordabalken skall upphöra att gälla, samt att 3 § i samma kap. skall erhålla följande ändrade lydelse:

Nu vill någon med den synedom sig ej åtnöja, vädje då under hofrätt, som i rättegångsbalken sägs.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1908; dock skola mål, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, behandlas efter äldre lag.

4:o) Lag

om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

Härigenom förordnas, att 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 och 25 §§ i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar skola upphöra att gälla, samt att 23 § i samma förordning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Räkning å varor, utborgade till köpman utan aftal om öppen kredit, skall gäldenären bevisligen tillställas senast inom tre månader efter utgången af det år, hvarunder det utborgade i handelsboken inskrefs, där ej annorhunda uttryckligen aftaladt blifvit.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1908; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

5:o) Lag

om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 49 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har någon, som ej vädjat mot underrätts dom, stämt om återvinning enligt 12 kap. rättegångsbalken eller har någon enligt 25 kap. 10 § eller 30 kap. 24 § samma balk yrkat ogillande af dom, som eljest bör såsom lagakraftvunnen anses, gånge utan hinder däraf domen i verkställighet såsom lagakraftvunnen, såvidt ej rätten, där talan är anhängig, annorledes förordnar.

Huruvida dom må verkställas, då resning är sökt, därom stadgas i rättegångsbalken.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1908; dock skall i ärenden, som vid nämnda tid äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

6:o) Lag

om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om
handräckning åt utländsk domstol.

Häri genom förordnas, att 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om
handräckning åt utländsk domstol skola erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Möter ej för äskad åtgärd laga hinder, utsätte rätten eller domaren
dag för ärendets företagande. Skall någon vid rätten tillstädeskomma,
varde han genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Är
fråga om granskning af skriftlig handling eller besiktning af annat flytt-
bart föremål, låte rätten eller domaren tillsäga den, som innehar före-
målet, att det vid rätten förete. Ej vare nödigt, att part om dagen för
ärendets företagande underrättas, där han ej själf skall afhöras eller något
fullgöra.

Har den utländska domstolen begärt att erhålla underrättelse, hvilken
dag ärendet skall förekomma, aflåte rätten eller domaren i god tid sådan
underrättelse.

6 §.

Uteblifver part, som blifvit till rätten kallad, låte rätten därvid bero.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1908; dock skall i
ärenden, som vid nämnda tid äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

Förslag till ändrade lagbestämmelser angående bevisning inför rätta
hafva förut vid flera särskilda tillfällen varit föremål för Riksdagens
pröfning.

Sedan nya lagberedningen enligt erhållet uppdrag utarbetat förslag
till lag angående bevisning inför rätta jämte därmed sammanhängande
författningar, aflät Kungl. Maj:t till 1893 års Riksdag proposition i ämnet.
Laguskottet, dit propositionen hänvisades, tillstyrkte antagandet af den-

samma med vissa ändringar, och blef denna hemställan bifallen af Första Kammaren, hvaremot Andra Kammaren afslog såväl utskottets hemställan som samtliga i propositionen innefattade lagförslag.

Efter det frågan alltså för den gången förfallit, väcktes redan vid nästföljande års riksdag flera motioner, åsyftande införande i lagstiftningen af vissa delar utaf det i förberörda proposition innehållna lagförslag angående bevisning inför rätta, hvarjämte i sammanhang därmed framlades förslag om, bland annat, ändrade bestämmelser rörande nämndens befogenhet. I anledning af dessa framställningar aflät Riksdagen på lagutskottets tillstyrkan skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att förslag till lag angående bevisning inför rätta måtte ånyo framläggas för Riksdagen.

På grund häraf uppgjordes inom justitiedepartementet nytt förslag till lag i ämnet, i vissa afseenden skiljaktigt från det af 1893 års lagutskott tillstyrkta; och blefvo genom proposition till 1897 års Riksdag detta förslag äfvensom därmed sammanhängande lagförslag förelagda Riksdagen. Äfven denna gång förordade lagutskottet i hufvudsak bifall till propositionen, och godkändes utskottets hemställan af Första Kammaren, men blefvo de i ämnet framställda förslag utaf Andra Kammaren förkastade.

Därefter anhöll Riksdagen i skrifvelse den 23 april 1898, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till skärpta ansvarsbestämmelser för vittnens utevaro från domstol. Riksdagen framhöll därvid tillika, att i samband med dylik skärpning borde, till förebyggande af alltför stora olägenheter af vittnespliktens fullgörande, vidtagas åtskilliga andra förändringar i gällande bestämmelser angående vittnesbevisnings förebringande.

Vid anmälan i statsrådet af denna Riksdagens skrifvelse anförde vederbörande departementschef, att, då hvad sålunda blifvit af Riksdagen ifrågasatt stode i hufvudsaklig öfverensstämmelse med motsvarande stadganden i ofvannämnda, år 1897 framlagda proposition, den omständigheten, att alltså vissa af de frågor, som i propositionen berördes, åter bragts å bane, syntes gifva anledning att öfverväga, huruvida icke ämnet i sin helhet kunde tagas under förnyad handläggning.

Efter det förslaget senast förevar till behandling, hade emellertid, enligt hvad departementschefen vidare yttrade, vissa andra viktiga delar af processlagstiftningen — nämligen frågorna om stämning, om invändningar i rättegång och om fullföljd af talan i högre rätt — blifvit föremål för revision; och hade därvid i afseende å de nya bestämmelsernas yttre form och uppställning funnits lämpligt att låta desamma ingå i rättegångs-

balken i stället för de äldre stadganden, som af dem ersatts. Med hänsyn härtill syntes det önskvärdt, att jämväl den nya lagstiftningen angående bevisning — i stället för att, såsom enligt de tidigare förslagen, erhålla formen af en från rättegångsbalken fristående lag — införlivades med sagda balk, där den i sådant fall borde inrymmas i 17 kapitlet.

Nämnda kapitel innehöller emellertid för närvarande, utom lagstadganden om bevisning, jämväl vissa föreskrifter angående ett helt annat ämne, nämligen om förnyadt upptagande af brottmål, som af domstol afgjorts. Vid omarbetande af kapitlet syntes man alltså ej kunna undgå att till granskning upptaga äfven dessa bestämmelser; och enär desamma till sitt innehåll stode i närmaste samband med de i rättegångsbalkens 31 kap. gifna stadganden om återställande af försutten tid och återbrytande af laga kraft ägande dom, samt dessa stadganden måste anses föråldrade och delvis komma ur bruk, hade en revision jämväl af 31 kapitlet ansetts i detta sammanhang böra företagas, därvid de af lagkommittén och äldre lagberedningen äfvensom af nya lagberedningen i dess s. k. principbetänkande afgifna förslag funnits kunna tjäna till hufvudsaklig ledning.

Genom proposition till 1902 års Riksdag framlades därefter för Riksdagen förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken, till lag om ändring i 14 kap. jordabalken, till lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar, till lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen samt till lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol.

I anledning af propositionen väcktes inom Andra Kammaren en motion om utsträckande af befogenheten för häradsnämnd vid fällande af dom.

Lagutskottet, som i dessa ärenden afgaf gemensamt utlåtande, hemställde därvid *dels* under punkten a), att Riksdagen, med bifall i hufvudsak till propositionen, måtte antaga lagar af viss angifven lydelse och *dels* under punkten b), att Riksdagen måtte antaga lag angående sådan ändrad lydelse af 23 kap. 2 § rättegångsbalken, som utvisas af det här nedan införda förslaget till lag om ändring i vissa delar af nämnda balk i hvad det afser berörda lagrum.

Utskottets hemställan under punkten a) bifölls i hufvudsak af kamrarna, hvilka emellertid *dels* stannade i olika beslut angående vissa delar af de under denna punkt upptagna förslag, *dels* återförvisade vissa andra delar till utskottet. Däremot blef utskottets hemställan under punkten b) visserligen bifallen af Andra Kammaren, men afslogs af Första Kamraren.

Beträffande de förslag, som varit upptagna under punkten a), hemställde utskottet sedermera i afgifvet memorial, dels i anledning af återremisserna, dels i ändamål af sammanjämkning, att Riksdagen måtte antaga lagar af viss ändrad affattning. Frågan om ändring i 23 kap. 2 § rättegångsbalken däremot hade förfallit genom kamrarnas skiljaktiga beslut.

Hvad utskottet sålunda föreslagit bifölls af Första Kammaren. Andra Kammaren åter afslog detsamma, en utgång, hvilken, enligt hvad den inom kammaren förda diskussionen visar, berodde därpå, att kammaren ansåg friare bevispröfning icke böra genomföras annat än i samband med sådan ändring i 23 kap. 2 § rättegångsbalken, att nämnden finge sig tillerkänd ökad befogenhet vid fällande af dom.

Redan vid 1903 års riksdag blefvo ånyo i två särskilda motioner framburna förslag i ämnet, det ena af dessa i samma form, hvori det nästföregående år efter verkställd sammanjämkning förelagts Riksdagen, med iakttagande dock att i förslaget till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken intagits ofvan omförmälda förslag till ändrad lydelse af 23 kap. 2 § nämnda balk. Denna motion blef af lagutskottet enhälligt tillstyrkt. Andra Kammaren biföll utskottets hemställan, dock under uttryckligt tillkännagifvande såsom villkor för godkännandet af öfriga delar af förslaget, att Första Kammaren biträdde Andra Kammarens beslut beträffande den ifrågasatta ändringen i 23 kap. 2 § rättegångsbalken. Då så ej skedde, hade följaktligen lagförslaget i sin helhet jämväl för den gången förfallit.

Ett ytterligare försök att få utfyllda luckor i gällande lagstiftning angående bevisning inför rätta och minska därpå föranledda olägenheter gjordes af en motionär vid 1905 års riksdag, hvilken föreslog Riksdagen antaga vissa utbrutna delar af förut framlagda förslag i ämnet, innehållande bestämmelser, som enligt motionärens mening icke förutsatte någon utvidgad frihet med afseende å bevispröfningen och sålunda borde kunna antagas, utan att Andra Kammaren behöfde uppgifva den fordrade garanti mot missbruk af en dylik frihet, som kammaren ansåge ligga i den föreslagna utsträckningen af häradsnämnds domsrätt. Det sålunda väckta förslaget fann lagutskottet sig icke kunna tillstyrka. Såsom en afgörande omständighet för utskottets afstyrkande af detsamma framhölls därvid, att de ur sitt inbördes sammanhang lösryckta bestämmelserna ingalunda erbjöde samma fördelar, som de skulle hafva såsom del af ett sammanhängande helt. En vid utskottets utlåtande fogad reservation, däri åtskiljliga af de föreslagna lagbestämmelserna tillstyrktes i form af separatlagar, vann emellertid Första Kammarens bifall, men föll jämväl detta reservationsvis framkomna förslag i Andra Kammaren.

Vid 1907 års riksdag blef det af 1903 års lagutskott tillstyrkta förslaget ånyo framlagdt till Riksdagens pröfning genom en inom Andra Kammaren väckt motion. Lagutskottet tillstyrkte fortfarande dess antagande i oförändradt skick. Vid behandling inom kamrarna af utskottets utlåtande i ämnet afslog Första Kammaren den föreslagna förändringen i 23 kap. 2 § rättegångsbalken, under det att Andra Kammaren gjorde till villkor för sitt bifall till förslaget, att Första Kammaren antog nämnda § i den af utskottet förordade lydelsen. I öfrigt godkände båda kamrarna samtliga de ifrågavarande lagförslagen med undantag af 30 kap. 4 § och 31 kap. 8 § rättegångsbalken, hvilka med föranledande af en utaf Kungl. Maj:t aflåten proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af 30 kap. samma balk till utskottet återremitterades. Genom kamrarnas sålunda fattade skiljaktiga beslut rörande utsträckning af häradsnämnds befogenhet hade hela frågan ånyo förfallit.

Genom nu förevarande motion har omförmälda lagförslag rörande bevisning inför rätta och därmed sammanhängande ämnen åter dragits under Riksdagens pröfning i den form, hvori det af lagutskottet vid 1903 och 1907 års riksdagar blifvit till bifall förordadt.

I själfva hufvudfrågan intager utskottet samma principiella ståndpunkt som tidigare års lagutskott och anser alltså den fria bevispröfningens princip, på hvilken förevarande lagförslag, om ock med åtskilliga modifikation, väsentligen hvilat, vara riktig. Såsom förut blifvit af utskottet vid olika tillfällen omförmäldt, har denna grundsats, hvilkens riktighet erkänts af lagkommittén och äldre lagberedningen, blifvit förordad såväl i det af nya lagberedningen utarbetade s. k. principbetänkandet som af förstärkta lagberedningen. Oaktadt nu gällande bestämmelser i 17 kap. rättegångsbalken har dessutom den fria bevispröfningens grundsats i praxis gjort sig alltmer gällande vid domstolarna. Det torde till och med kunna sägas, att förevarande lagförslag endast i ringa mån skulle bereda domaren en vidsträcktare myndighet i fråga om bevispröfningen, än han för närvarande faktiskt utöfvar. Dess egentliga betydelse ligger snarare däri, att det fullständigare reglerar de särskilda bevismedlen.

Innebörden af den fria bevispröfningens princip torde såväl genom nuvarande domstolspraxis som genom frågans tidigare behandling inom Riksdagen numera vara så allmänt känd, att något närmare ingående på denna fråga icke synes utskottet erforderligt. Utskottet anser sig emellertid böra erinra därom, att det nu föreliggande lagförslaget meddelar åtskilliga bestämmelser till fyllande af luckor i lagstiftningen, i hvilket hänseende särskildt må framhållas dess föreskrifter om sakkunnige, om ut-

gifvandet af handlingar samt om rätt för domstol att bestämma skadestånd efter skälig pröfning, när part ej kan styrka ett bestämdt belopp.

Oaktadt utskottet sålunda finner, att ett godkännande af det framlagda förslaget, skulle innebära ett i och för sig önskvärdt lagfästande af den vid sidan af nuvarande bestämmelser i ämnet uppkomna praxis samt dessutom skulle i flera afseenden medföra en icke oväsentlig förbättring af gällande processregler, har dock utskottet funnit sig icke kunna förorda förslaget till antagande. De skäl, som därvid varit för utskottet bestämmande, vill utskottet här i korthet angifva.

Såsom framgår af den redogörelse, utskottet ofvan lämnat rörande behandlingen inom Riksdagen af frågan om upptagande i lagstiftningen af ändrade bestämmelser angående bevisning inför rätta, har denna fråga af Andra Kammaren förknippats med en utvidgning af häradsnämnds befogenhet, hvilken utvidgning vid 1903 och 1907 års riksdagar af kammaren gjorts till villkor för antagandet af lagförslag i ämnet af enahanda lydelse som det nu föreliggande. Enligt utskottets uppfattning, hvilken härutinnan öfverensstämmer med motionärernas, finnes icke ett så nära samband mellan dessa frågor, att de med nödvändighet böra samtidigt finna sin lösning. Då emellertid Andra Kammaren vid nämnda tillfällen, 1903 utan votering och 1907 med stor majoritet gjort sitt godkännande af förslaget beroende däraf att nämndens makt utsträcker, synes några utsikter icke förefinnas för att kammaren skall uppgifva sin sålunda intagna ståndpunkt och låta det uppställda villkoret falla. För sin del kan dock utskottet icke tillstyrka ett antagande af lagförslaget under den förutsättning, Andra Kammaren sålunda uppställt. Genom en sammankoppling af frågan om den fria bevispröfningens lagfästande med en utvidgning af nämndens befogenhet skulle nämligen, om lagförslaget i denna del vunne bifall, framtvingas en ändring af domarens och nämndens inbördes ställning, hvilken enligt utskottets uppfattning skulle medföra afsevärda olägenheter. Utskottet ställer sig dock ingalunda principiellt afvisande mot en utsträckning af lekmanneelementets inflytande inom häradsrätterna. Men vid bedömning af frågan, huruvida en ökning af nämndens inflytande på domsresultatet är befogad eller ej, måste afgörande betydelse gifvetvis tillerkännas dess sannolika inverkan på rättsäkerheten, på domstolarnas förmåga att fylla sin uppgift. Så länge dessas nuvarande organisation bibehålles oförändrad, kan det enligt utskottets åsikt icke vara till gagn för den rättsökande allmänheten att man gifver nämnden en annan ställning än den för närvarande har. Vid användandet af fri bevispröfning måste det nämligen anses vara af ännu större vikt än vid tillämpning af legala bevisregler, att rättens samtliga ledamöter vid meddelandet af dom hafva

ett personligt, konkret intryck af den bevisning, som blifvit förebragt i målet. I synnerhet gäller detta, om nämnden tillerkännes större befogenhet att mot domarens votum bestämma rättens beslut. Så som de olika nämndemännens tjänstgöring faktiskt är anordnad vid åtskilliga af våra landtdomstolar, torde emellertid denna förutsättning för ernående af ett godt resultat icke vara för handen. Vid flera häradsrätter inträffar det nämligen icke sällan, att nämndemän, som deltaga i målets afgörande, icke närvarit vid flera föregående tillfällen, då målet handlagts, eller måhända icke suttit i rätten förr än vid det sista rättegångstillfället, och följaktligen hafva att bestämma sitt votum efter en kortfattad framställning från domarens sida om hvad som förekommit i målet. Enligt utskottets uppfattning är den nuvarande nämndens uppgift att tillföra domstolen ett ökadtt mått af praktisk insikt, att företräda den rättsuppfattning, som rör sig i folket, och att utgöra ett korrektiv mot att den formella rätten gör sig ensidigt gällande på bekostnad af det materiellt rätta. Från denna synpunkt sedt måste det anses vara riktigt, att nämnden kan öfverrösta domaren endast när den dom denne vill fälla är så stridande mot den allmänna rättsuppfattningen, att nämnden står enig om ett annat domslut. Lämnar man den ståndpunkten, att nämnden bör hafva endast kollektiv rösträtt, saknar man uppenbarligen en bestämd princip vid fastställande af det antal nämndemän, som bör fordras för att nämnden skall kunna göra sin mening gällande gentemot domaren. De betänkligheter, utskottet anfört mot ett godkännande af det föreliggande lagförslaget i denna punkt, blifva så mycket mera framträdande som en kvalificerad majoritet af nämnden enligt detsamma skulle kunna öfverrösta domaren icke blott i fråga om bevispröfningen utan äfven i fråga om tolkningen af gällande lag och författning.

Ytterligare ett skäl hvarför utskottet icke anser sig kunna förorda antagandet af ifrågavarande lagförslag ligger däri att det synes utskottet tveksamt, huruvida detsamma i sin nuvarande affattning står i öfverensstämmelse med de lagar, som tillkommit under de senare åren. Någon närmare undersökning i detta afseende har utskottet icke varit i tillfälle att vidtaga, men det omfattande lagstiftningsarbete, som ägt rum sedan lagförslaget utarbetades och sist var föremål för en mera ingående granskning, gifver, såvidt utskottet kan döma, anledning till farhåga, att jämkningar behöfva företagas såväl i en eller annan af bestämmelserna i förslaget som äfven i andra lagar och författningar, som efter nämnda tid utfärdats. Innan en grundlig undersökning blifvit förebragt, i hvad mån förevarande lagförslag, i den form hvari det underställts Riksdagens prof-

ning, kan innehålla något mot lagstiftningen i öfrigt stridande, är det därför enligt utskottets mening icke tillrådligt, att lagförslaget varder af Riksdagen godkändt.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 April 1908.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservation

af herrar *Zetterstrand*, *Widén*, *Åkerlund*, *Ersson*, *Jansson* i Edsbäcken, *Lindhagen* och *Pettersson* i Södertälje, hvilka anført:

»På de i motionen anförda skäl hafva vi ansett, att densamma bort af utskottet tillstyrkas.

Beträffande utskottets förmenande, att ifrågavarande med stor omsorg utarbetade lagförslag möjligen skulle behöfva i någon punkt jämkas med anledning af det omfattande lagstiftningsarbete, som ägt rum, sedan förslaget sist var föremål för en mera ingående granskning, hafva vi ej kunnat finna, att någon lagstiftning, tillkommen under senaste tider, behöfver föranleda någon ändrad formulering i lagförslaget, och 1907 års Riksdag ansåg sig också oförhindrad att godkänna formuleringarna oförändrade, utom såvidt angick den omtvistade frågan om utvidgad befogenhet för nämnden.

Det hemställes alltså,

att Riksdagen med anledning af förevarande motion ville för sin del antaga ofvan intagna särskilda lagförslag; dock att den i de olika förslagen angifna datum för lagarnas trädande i kraft, nämligen den 1 januari 1908, ändras till den 1 januari 1909.»